

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ПЛАВАННЯ

6. Садова В. Використання компаративістики в історико-педагогічних дослідженнях / В. Садова // Вісник Львівського університету. – Серія: пед. науки. – Вип. 25, Ч. 1. – С. 301 – 306.

7. Child A. *The Ryerson tradition in Western Canada, 1871 – 1906* / A. Child // *Egerton Ryerson and his times* / N. McDonald, A. Chaiton (eds.). – *McMillan of Canada*, 1978. – P. 279 – 301.

8. Hodgins G. *Documentary history of education in Upper Canada*. – Toronto: L.K. Cameron. – 1907. – Vol. I – XXVIII.

9. Larsen M. *Comparative education, postmodernity*

and historical research: Honouring ancestors / M. Larsen // *International handbook of comparative education*; R. Cowen, A. Kazamias (eds.). – Springer Science, 2009. – P. 1045 – 1059.

10. Novoa A. *Comparative research in education: A mode of governance or a historical journey?* / A. Novoa, T. Yariv-Mashal // *Comparative Education: Routledge*. – 2003. – Vol. 39 (4). – P. 423 – 438.

11. Spragge G. *Monitorial schools in the Canadas: 1810 – 1845* / G.W. Spragge. – Thesis. – University of Toronto, 1935. – 196 p.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2016

УДК 94 (477)

Ігор Павлів, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри спортивних дисциплін та методики їх викладання
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ПЛАВАННЯ

У статті розкрито зміст аксіологічного підходу до формування здорового способу життя особистості; виявлено аксіологічне розуміння здоров'я як особистісної і соціальної цінності; встановлено єдність практичної та естетичної мети у валеологічному вихованні засобами плавання.

Ключові слова: аксіологічний підхід, цінність, валеологічне виховання, здоровий спосіб життя, особистість, плавання.

Лит. 7.

Игорь Павлив, кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры спортивных дисциплин и методики их преподавания
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ ЛИЧНОСТИ СРЕДСТВАМИ ПЛАВАНИЯ

В статье раскрыто содержание аксиологического подхода к формированию здорового образа жизни личности; выявлено аксиологическое понимание здоровья как личностной и социальной ценности; установлено единство практической и эстетической цели в валеологическом воспитании средствами плавания.

Ключевые слова: аксиологический подход, ценность, валеологическое воспитание, здоровый образ жизни, личность, плавание.

Igor Pavliv, Ph.D. (Pedagogy), Senior Lecturer at the Department of the Sports Disciplines and Methods of Teaching
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE AXIOLOGICAL APPROACH TO THE HEALTHY LIFESTYLE OF PERSONALITY BY MEANS OF SWIMMING

The article deals with the content of an axiological approach to a healthy lifestyle of personality; the article determines an axiological understanding of health as personal and social values; sets the unity of practical and aesthetic purpose in the valeological educating by means of swimming.

Keywords: an axiological approach, value, valeological education, healthy lifestyle, personality, swimming.

Постановка проблеми. Процес формування здорового способу життя школярів засобами плавання відбувається у контексті гуманістичної орієнтації освіти, реалізації мети національного виховання,

що передбачає всебічний і гармонійний розвиток особистості дитини. Важливим та ефективним у дослідженні проблеми є аксіологічний метод (ціннісний), використання якого допоможе з'ясувати співвідношення навчально-виховної та

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ПЛАВАННЯ

оздоровчо-фізкультурної роботи в загальноосвітній школі, розглянути плавання як засіб реалізації мети цієї роботи, що визначає в цілому зміст валеологічної культури особистості упродовж усього періоду онтогенезу.

Аналіз останніх досліджень. Проблема формування здорового способу життя на основі аксіологічного підходу є міжгалузеву, її вирішення здійснюється на основі використання педагогічного, філософського, психологічного, медичного і валеологічного знання, теоретичного і практичного досвіду педагогіки, психології, фізичної культури тощо. Вирішення проблеми організації та проведення навчально-виховної та оздоровчо-фізкультурної роботи з плавання відбувається на міжгалузевому рівні, у синкретизмі педагогічного, психологічного, біологічного, фізкультурно-оздоровчого та іншого знання [2], а формування плавальної компетенції суб'єктів фізичної культури засноване на теоретико-методологічних засадах особистісно орієнтованого навчання, розвитку і виховання [5], що відображає навчальна програма з фізичної культури "Плавання" для учнів загальноосвітніх навчальних закладів [6; 7]. Однак не повністю розкритою є проблема використання аксіологічного підходу до формування здорового способу життя особистості засобами плавання, що й обумовило вибір теми даної статті.

Метою нашої статті є виявлення та обґрунтування суті і змісту аксіологічного підходу до формування здорового способу життя особистості засобами плавання. У межах визначеної мети буде вирішено такі **завдання**: з'ясувати співвідношення навчально-виховної та оздоровчо-фізкультурної роботи засобами плавання в загальноосвітній школі та поза її межами, що визначає в цілому зміст валеологічної культури особистості упродовж усього періоду онтогенезу; розкрити зміст аксіологічного розуміння здоров'я як особистісної і соціальної цінності; встановити єдність практичної та естетичної мети у валеологічному вихованні засобами плавання.

Вклад основного матеріалу. Вирішення проблеми формування здорового способу життя засобами плавання вимагає в теоретичному і прикладному аспектах застосування низки методів як сукупність принципів та підходів. Це історичний метод, термінологічний, функціональний, системний, когнітивний (пізнавальний), моделювання та інші, які допоможуть проникнути у сутність процесу формування здорового способу життя школярів засобами плавання, а також вивчити й узагальнити педагогічний досвід в історичній

ретроспективі, здійснити педагогічне спостереження, бесіду, опитування, шкалування, застосувати математично-статистичні (кількісні) методи, вивчити необхідну документацію, результати діяльності учнів тощо. Ефективним є застосування аксіологічного підходу у валеологічному вихованні школярів.

Метою валеологічного виховання школярів засобами плавання є становлення всебічно і гармонійно розвиненої особистості, причому поняття всебічного і гармонійного розвитку передбачає важливість фізичного виховання нарівні з інтелектуальним та духовним відповідно до, перш за все, природних можливостей, культурних потреб і запитів дитини. Шляхами реалізації поставленої мети в умовах сучасної загальноосвітньої школи є підвищення ефективності сімейного та родинного виховання, оновлення змісту, форм і методів виховання, розробка та застосування оригінальних педагогічних технологій, нових підходів, які відповідають потребам розвитку особистості, сприяють розкриттю та реалізації її талантів, духовно-емоційних, розумових і фізичних здібностей тощо.

Аксіологічний підхід як науково-педагогічний метод сформувався в межах гуманістичної педагогіки, де людина розглядається як найвища цінність суспільства, як мета процесу виховання, а не як засіб. Визнання цього принципу як основоположного дозволяє встановити критерії оцінки самого процесу виховання, діяльності освітніх установ, ефективність застосовуваних методик, наявність помилок, а також досягнень. Такий аксіологічний підхід формує нову філософію освіти і, відповідно, методологію сучасної педагогіки, оскільки у системі цінностей гуманістична ціннісна орієнтація є основоположною, на ній засновані принцип гуманізації освіти та особистісно орієнтована технологія навчання і виховання.

Однією із беззаперечних цінностей є життя людини і здоров'я як умова його реалізації. Як зазначає Т. Єрмакова, аксіологічний підхід до питання формування культури здоров'я школярів передбачає виховання в них розуміння здоров'я як найвищої цінності; спонукає до необхідності піклуватися про своє здоров'я, починаючи з самого дитинства і продовжуючи протягом навчання у школі та подальшого свого життя. У зв'язку з цим надто важливо довести до свідомості школярів значущість здоров'я у житті кожної людини, що у свою чергу спонукатиме їх до дотримання індивідуальної оздоровчої системи, виконання якої є запорукою власного здоров'я [1, 306]. Погоджуючись із наведеним твердженням,

все ж вважаємо необхідним уточнити формулювання “спонукає до необхідності піклуватися про своє здоров’я” доповненням “і отримувати при цьому задоволення”, що засноване на розумінні здоров’я не лише як практичної цінності, життєво необхідної, утилітарної, але й естетичної і навіть мистецької.

Поняття життя і здоров’я як особистісної і соціальної цінності, перш за все, пов’язано із тілесністю людини, формуванням культури тіла на основі тілесного виховання. В рамках аксіологічного підходу ціннісний результат виховання пов’язаний з ціннісним ставленням вихованців до власного тіла, що включає формування поняття і уявлення про власне тіло, здоров’я, життя; піклування про нього як про таке, що матеріалізує, оприявнює нас у цьому світі; оцінка власного фізичного стану, а також самооцінка під час виконання запропонованого завдання; досвід дій, вміння, навички, поведінкова готовність до подолання труднощів, розуміння власного здоров’я як особистісної та соціальної цінності. За переказами, давньогрецький філософ Сократ радив молодим людям частіше дивитися у дзеркало: вродливим, – щоб усвідомити свою красу і не згнъбити її, а іншим, – щоб вихованням прикрасити власну незугарність. Культ тілесності в античній культурі, як відомо, поєднував ідею цілісності фізичної, духовної та інтелектуальної сутності людини, визначальними естетичними ознаками якої стародавні греки вважали досконалу і гармонійну тілесність, що зумовило увагу до гімнастики, провідне становище мистецтва скульптури, округлі форми в архітектурі тощо.

Використання аксіологічного підходу у фізкультурно-оздоровчій та навчально-виховній роботі вимагає зміни мислення і градацію духовних пріоритетів як на рівні особистості, так і суспільства. Людина є природно-соціальною істотою, а як носій тіла, розуму та душі є триединою в свої суті. Поняття здоров’я включає збереження та підтримку життєво-вітальних сил організму на всіх трьох рівнях і в цьому сенсі розглядається нами як особистісна цінність. Потреба дитини в русі, тілесно-емоційній, інтелектуальній діяльності є життєво необхідною і її задоволення оптимально здійснюється таким видом фізкультурно-оздоровчої та навчально-виховної діяльності як плавання.

Плавання є природною здатністю людини, культурним надбанням людства, видом спорту, життєво необхідною навичкою, яка робить людину більш здоровою, сприяє розвитку організму та загартовує не лише тіло, але й волю, розвиває емоції. Це особливо важливо сьогодні, коли

шкільні учбові програми по загальноосвітніх предметах переобтяжені, а фізична активність школярів обмежена в результаті зростаючого розумового і емоційного навантаження, яке може стати основою виникнення психосоматичних захворювань. Плавання як навчально-виховна та оздоровчо-фізкультурна діяльність школяра сприяє оптимізації відновлювальних процесів в організмі дитини. А тому його слід проводити після усіх загальноосвітніх предметів в розкладі учбового дня.

Заняття плаванням засноване на валеологічних нормах та цінностях, а тому є ефективним засобом у досягненні мети валеологічного виховання школярів. У низці визначень валеологічного виховання (Е. Булич, М. Лук’янченко, І. Муравов, Л. Сущенко та ін.) спільним є розуміння його як цілеспрямованого процесу оволодіння дітьми валеологічними категоріями, цінностями, принципами, ідеалами, виробленими людством і прийнятими суспільством на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистої поведінки. Ефективність цього процесу залежить від ефективності організації і способу життя школярів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Валеологічні цінності є універсальними, вселюдськими цінностями – такими, що актуальні для людини упродовж усього періоду онтогенезу і становлять зміст педагогіки здоров’я [4].

У процесі занять фізичними вправами, плаванням зокрема, цінності життя, здоров’я і краси стають змістом виховання. Причому суб’єкти плавання (вчитель/інструктор/тренер – батьки – соціум/соціальна інфраструктура, однокласники, ЗМІ, реклама тощо – школяр/дитина) стають ретрансляторами цінності здорового способу життя, взірцем для наслідування, ідеалом. Такий підхід покладає велику відповідальність, ставить вимоги до вчителя фізичної культури/тренера/інструктора – його зовнішнього вигляду, способу життя, поведінки тощо.

Заняття плаванням дозволяє поєднати традиційні навчальні та ігрові, розважальні форми та методи як в умовах загальноосвітнього навчального закладу, так і відкритій водоймі, закритому басейні. Суб’єкти освітнього процесу (вчителі, інструктори, тренери, батьки) з метою збереження здоров’я молоді повинні приділяти належну увагу проблемам, які пов’язані із ставленням особистості до свого тіла як до цінності, із розумінням його призначення, функціонування у просторовому, часо-віковому, вітальному, естетичному, статевому-сексуальному, родовому (міжпоколінневому) та інших вимірах.

Таке розуміння цінності власного,

індивідуального, здоров'я ("для мене особисто") повинно утвердити розуміння його як соціальної цінності ("для сім'ї, народу, держави"). Адже людина не існує поза межами сім'ї, роду, народу і зрештою людства. Усвідомлення цієї приналежності робить її відповідальною за себе, спільноту до якої вона належить і їх спільне майбутнє. Саме тому в Програмі "Здоров'я-2020: український вимір" важливе значення відведено превентивним заходам, які покликана виконати здоров'язберігаюча освіта школярів в колі сім'ї та під час навчання у освітніх закладах різного рівня (від дошкільного закладу до університету) і яка повинна дати біологічні, філософські, психологічні, санітарно-гігієнічні, фізкультурно-оздоровчі знання, навички і вміння щодо збереження особистістю свого психічного, фізичного, духовного, соціального здоров'я в усі періоди онтогенезу [2].

З цього приводу В.М. Копа пропонує "ідею національного імперативу здорового способу життя", наголошує на необхідності утвердження цієї ідеї в масовій свідомості. Складовими загальнонаціональної ідеї здорового способу життя, на думку автора, будуть такі напрямки: фізичне виховання молоді; загальнодоступність занять з фізичної культури і спорту для всіх прошарків населення; розвиток національних систем оздоровлення; об'єднання всіх систем фізичного виховання в єдину державну систему; вирішення завдань репродукції здорового населення; розвиток спортивної і фізкультурної індустрії; створення умов по реабілітації інвалідів; консолідація української нації по впровадженню здорового способу життя [3, 12–13].

Як засвідчують медико-валеологічні спостереження, здоров'я залежить від наступних факторів: охорони здоров'я – 10 %, спадковості – 20 %, екологічної обстановки – 20%, здорового способу життя – 50 %. Таким чином, саме здоровий спосіб життя є вирішальним фактором у процесі збереження здоров'я особистості. Водночас, лише 20% дітей практично здорові. При цьому відзначається достовірна залежність кількості і характеру порушень в стані здоров'я від обсягу та інтенсивності навчальних навантажень, від незбалансованого харчування, руйнування служб лікарського контролю і лікувальної фізичної культури, консервативних форм і методів фізичного виховання, недостатнього кадрового і матеріально-технічного забезпечення фізичної підготовки [3, 1–2]. Отже, очевидно є необхідність у пошуках ефективних шляхів і засобів пропагування і можливості реалізації здорового способу життя особливо на ранніх етапах онтогенезу, витворення у молоді стійких ціннісних орієнтирів щодо свого здоров'я

як особистісної та соціальної цінності. Одним із таких засобів, що недостатньо використані у нашому суспільстві в цілому та освіті зокрема є плавання.

Висновки. Аксиологічний підхід у сучасному валеологічному вихованні засобами плавання забезпечує становлення сутнісних сил дитини, формування соціально цінних світоглядних і моральних якостей, створення гармонії у її стосунках із собою і світом. Застосування аксиологічного підходу у вихованні утверджує його цілі як гуманістичні, не допускає формалізації навчально-виховного процесу, відчуження між його суб'єктами, протиставлення цінностей корисного, практичного та прекрасного.

Подальше дослідження проблеми буде пов'язане із вирішенням питання створення досконалих умов для занять плаванням в сучасній загальноосвітній школі.

1. Єрмакова Т.С. Аксиологічний підхід до формування культури здоров'я школярів / Т.С. Єрмакова // Збірник наукових праць "Педагогіка та психологія". – Харків, 2015. – Вип. – № 47. – С. 301 – 307.

2. Концепція Загальнодержавної програми "Здоров'я-2020: український вимір". Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011>

3. Копа В.М. Соціальна цінність модусу здоров'я / В.М. Копа. – Автореф дисер ... пед наук. – Одеса, 2005. – 18 с.

4. Лук'янченко М.І. Педагогіка здоров'я: теорія та практика / Микола Іванович Лук'янченко. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. – 348 с.

5. Плавання з методикою викладання: прикладне плавання: Навчальний посібник для студентів факультетів фізичного виховання та інститутів фізичної культури / Уклад.: Клопов Р.В., Іванов А.П., Назаренко В.В. – Запоріжжя: ЗНУ, 2005. – 40 с.

6. Сілкова В.О. Навчальна програма з фізичної культури "Плавання" для учнів 1 – 4 класів загальноосвітніх навчальних закладів / В.О. Сілкова, В.В. Деревянко ["Рекомендовано Міністерством освіти і науки України". іст МОН України від 03.04.2006 № 1/12-1302]. – Миколаїв: Атолл, 2006.

7. Сілкова В.О. Навчальна програма з фізичної культури "Плавання" для учнів 5 – 9 класів загальноосвітніх навчальних закладів / В.О. Сілкова, В.В. Деревянко ["Рекомендовано Міністерством освіти і науки України" лист МОН України від 25.07.2008 № 1/11-3460]. – Миколаїв: Атолл, 2008.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2016